

- 1) системна корупція супроводжується стагнацією й деградацією таких показників, як людський капітал та рівень життя;
- 2) обмеження доступу до ресурсів усіх суб'єктів, які не входять в олігархічні групи (дрібний та середній бізнес, наймані працівники), зумовлює високий рівень латентного соціального напруження;
- 3) бідність найманих працівників та неможливість захистити свої соціально-економічні права;
- 4) домінування негативної кооперації у вигляді «токсичних» соціальних відносин;
- 5) ціннісна амбівалентність та соціокультурна «розірваність» соціально-економічного простору;
- 6) високий рівень патерналістських «очікувань» (бажань) більшості найманих працівників;
- 7) зовнішніми рамковими умовами є деградація державних інституцій та порушення державного суверенітету України;
- 8) для реалізації державного суверенітету повною мірою необхідно мати як контроль держави за власними кордонами, так і сильну економіку, що сприяє забезпеченню права людини в Україні.

Підсумовуючи, зазначимо, що регіональна відмінність на рівні мови спілкування з інформантами нівелюється схожістю їх оцінок щодо корупції, державного суверенітету та національної ідеї в Україні. На нашу думку, це свідчить про наявність внутрішньої інтеграції в контекстах розбудови української політичної нації. Процеси, які відбуваються в соціально-економічній, соціокультурній та політичній площині, повинні отримати подальше наукове висвітлення. Особливо це стосується перспективи інтеграції України в структури ЄС та НАТО.

Список використаних джерел:

1. Вельцель Х., Инглгарт Р. Людський розвиток і «вибух» демократії: варіації змін режимів серед 60 суспільств. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. № 1. С. 85–118.
2. Культура ест стратегию на завтрак. Ицхак Калдерон Адизес. 2019. URL: <https://adizes.me/posts/kultura-est-strategiyu-na-zavtrak/>
3. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. URL: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
4. European Values Study. URL: <https://europeanvaluesstudy.eu/>
5. World Values Survey. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

References:

1. Veltsel Kh., Inhlhart R. (2008) Liudskyi rozvytok i "vybukh" demokratii: variatsii zmin rezhyziv sered 60 suspilstv [Human Development and the "Explosion" of Democracy: Variations of Regime Change across 60 Societies]. *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*. 2008. № 1. P. 85–118.
2. Kultura est strategiiu na завтрак. Itchkak Kalderon Adizes [Culture eats strategy for breakfast Itzhak Calderon Adizes]. URL: <https://adizes.me/posts/kultura-est-strategiyu-na-zavtrak/>
3. Svitove doslidzhennia tsinnostei 2020 v Ukraini [World Values Survey 2020 in Ukraine]. URL: http://ucep.org.ua/wpcontent/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
4. European Values Study. URL: <https://europeanvaluesstudy.eu/>
5. World Values Survey. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.26>

CECHY PERCEPCJI ŚRODOWISKA ARCHITEKTONICZNEGO

Alona Lypetska

aspirant Katedry Psychologii

Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-8676-3871

e-mail: psychnonna@gmail.com

Adnotacja. W artykule przedstawiono wyniki empirycznego badania cech postrzegania środowiska architektonicznego przez mieszkańców, osoby dobrowolnie wysiedlonych i przymusowo wysiedlonych. Zestaw narzędzi diagnostycznych obejmuje następujące bloki: pomiar postrzegania środowiska architektonicznego, subiektywne samopoczucie mieszkańców, poziom przywiązania do miejsca i adaptację społeczno-psychologiczną do tego środowiska. Powstają trzy grupy o charakterystycznym typie postrzegania środowiska: grupa obojętna, grupa „bezpieczne-atrakcyjne” i grupa „niebezpieczne-nieatrakcyjne”. Określono cechy tych grup według poziomu subiektywnego samopoczucia, adaptacji społeczno-psychologicznej i przywiązania do miejsca. Zidentyfikowano główne czynniki wpływające na cechy postrzegania środowiska architektonicznego: „sumienność”, „spokój”, „dojrzałość”, „komunikatywność”, „komfort”, „przyjazność dla środowiska”, „orientacja”, „estetyka”, „aktywność”, „zgodność”, „pewność siebie”, „naturalność”.

Podsumowując, istnieją znaczące różnice w postrzeganiu środowiska architektonicznego, dlatego perspektywą dalszych badań jest przeprowadzenie rygorystycznych badań empirycznych dotyczących relacji i wzajemnego przepływu poziomu subiektywnego dobrobytu mieszkańców i wysiedlonych mieszkańców ze specyfiką postrzegania tego środowiska.

Słowa kluczowe: środowisko architektoniczne, percepcja, mieszkańcy, przymusowo wysiedleni mieszkańcy, dobrowolnie wysiedleni mieszkańcy, subiektywne samopoczucie, dobre samopoczucie psychiczne, komfort emocjonalny.

PECULIARITIES OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT PERCEPTION

Alona Lypetska

Postgraduate Student at the Department of Psychology

Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-8676-3871

e-mail: psychnonna@gmail.com

Abstract. This article contains the results of an empirical research of peculiarities of architectural environment perception by local residents, voluntarily and forcibly displaced residents. The diagnostic instrumentarium contains the following blocks: dimension of perception of the architectural environment and subjective well-being of the residents, level of attachment to the place and socio-psychological adaptation to this environment. Three groups with a characteristic type of environment perception have been formed: the indifferent group, the “safe-attractive” group, and the “unsafe-unattractive” group. Peculiarities of these groups have been determined by the level of subjective well-being, socio-psychological adaptation and attachment to the place. Main factors that influence the peculiarities of perception of the architectural environment have been identified: “Trustworthiness”, “Calmness”, “Maturity”, “Sociability”, “Comfort”, “Environmental friendliness”, “Purposefulness”, “Aesthetics”, “Activities”, “Acquiescence”, “Confidence”, “Naturalness”. It is concluded that there are significant differences in the perception of the architectural environment, so the prospect of further research is to conduct a comprehensive empirical study of the relationship and interaction of the level of subjective well-being of local and displaced residents with the peculiarities of perception of this environment.

Key words: architectural environment, perception, local residents, forcibly displaced residents, voluntarily displaced residents, subjective well-being, psychological well-being, emotional comfort.

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Альона Липецька

аспірант кафедри психології

Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-8676-3871

e-mail: psychnonna@gmail.com

Анотація. У статті наведено результати емпіричного дослідження особливостей сприймання архітектурного середовища місцевими жителями, добровільно переміщеними та вимушено переміщеними особами. Діагностичний інструментарій містить такі блоки: вимір сприймання архітектурного середовища, суб'єктивного благополуччя жителів, рівень прив'язаності до місця та соціально-психологічної адаптації до цього середовища. Сформовано три групи з характерним типом сприймання середовища: індиферентна група, група «безпечно-привабливе» та група «небезпечно-непривабливе». Визначено особливості цих груп за рівнем суб'єктивного благополуччя, соціально-психологічної адаптації та прив'язаності до місця. Виявлено основні фактори, які впливають на особливості сприймання архітектурного середовища: «Сумлінність», «Спокій», «Зрілість», «Комунікативність», «Комфорт», «Екологічність», «Спрямованість», «Естетичність», «Діяльність», «Поступливість», «Впевненість», «Природність». Підсумовано, що існують значущі відмінності в сприйманні архітектурного середовища, тому перспективою подальших розвідок є проведення ґрунтовного емпіричного дослідження взаємозв'язку та взаємовпливу рівня суб'єктивного благополуччя місцевих та переміщених жителів з особливостями сприймання цього середовища.

Ключові слова: архітектурне середовище, сприймання, місцеві жителі, вимушено переміщені жителі, добровільно переміщені жителі, суб'єктивне благополуччя, психологічне благополуччя, емоційний комфорт.

Вступ. Кожна людина у власному колесі Сансари прагне досягнути стану абсолютного благополуччя. Як показує багатоміліардна історія, пошук чинників цього стану нагадує боротьбу між матеріальними та духовними благами, яка віддзеркалена в архітектурному середовищі кожної епохи. Архітектура є постійним супутником життя людства, тому саме в ній ми можемо побачити її еволюційні процеси. Із плином часу від епохи Античності дотепер змінювалося уявлення людей про благополуччя та трансформувалося архітектурне середовище. Виникають питання: як сучасна особистість сприймає це архітектурне середовище, яке наповнене потребами людей різних епох? У чому особливості сприймання та як вони проявляються в суб'єктивному благополуччі людини? Саме ці питання актуалізують дослідження проблематики сприймання архітектурного середовища та його впливу на благополуччя особистості.

Огляд сучасної літератури в контексті сприймання людиною оточуючого середовища показав різноманітність підходів до аналізу цієї проблематики:

- в основі підходу структуралізму закладено, що сприймання простору є комплексом окремих відчуттів, які можна розкласти на найпростіші елементи (В. Вундт, Е. Тітченер та ін.);
- гештальт підхід обґрунтовує сприймання оточуючого середовища як єдину інтегровану структуру з урахуванням усіх його елементів та співвідношення між ними (М. Вертгеймер, В. Келлер, Ю. Цуканова, П. Фейерабенд та ін.);
- конструктивістський підхід розглядає сприймання середовища людиною як інтерпретацію сенсорного сигналу, яка базується на попередньому досвіді людини, її пізнавальних стратегіях, увазі тощо (І. Рокк, Дж. Холберг, Л. Грегори, П. Фресс та ін.);
- екологічний підхід наголошує, що сприймання середовища є природним процесом, який еволюціонує разом із розвитком людства для зв'язку з реальним світом (Дж. Гібсон, Д. Кантерт та ін.);
- інформаційний підхід передбачає точний аналіз візуального сприймання середовища шляхом математичних розрахунків, комп'ютерних імітацій та використання штучного інтелекту в контексті подібних досліджень (Д. Марра, Р. Люс, Е. Галантер та ін.);
- основна думка нейрофізіологічного підходу полягає в тому, що людина отримує інформацію про оточуюче середовище за допомогою аналізу сенсорної системи видозмінених сенсорних сигналів (Ф. Крік, А. Лобанов, М. Панкіна та ін.);
- у рамках психосемантичного підходу сприймання архітектурного середовища стверджується, що кожній людині властива особиста система символів та значень, яка детермінує особливості сприймання оточуючого середовища (Ч. Осгуд, Е. Артем'єва, В. Петренко, Л. Хайруллаєва, В. Горбунова та ін.).

Попри велику кількість різноманітних досліджень у контексті того чи іншого підходу сприймання середовища, проблематика взаємозв'язку особливостей сприймання та суб'єктивного благополуччя особистості залишається актуальною та малорозробленою.

Метою емпіричного дослідження є з'ясування особливостей сприймання архітектурного середовища його жителями як методологічної основи у вивченні впливу архітектурного середовища на рівень суб'єктивного благополуччя особистості.

Основна частина. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- дослідити та описати особливості сприймання архітектурного середовища його жителями;
- визначити фактори формування особливостей сприймання архітектурного середовища;
- дослідити рівень суб'єктивного благополуччя, прив'язаності до місця та рівня соціально-психологічної адаптації для осіб з різним типом сприймання архітектурного середовища.

Матеріали і методи дослідження. Особливості сприймання архітектурного середовища проявляються через низку як зовнішніх характеристик самого середовища, так і соціально-психологічних особливостей особистості. У зв'язку зі стрімким ростом міграційних процесів в Україні, що викликані військовими подіями на території східної частини країни та АР Крим, актуально проаналізувати насамперед вплив за такою характеристикою, як тип жителя (місцевий житель, добровільно переміщений та вимушено переміщений). Так, у дослідженні взяли участь 117 респондентів, із них 44 місцевих жителя, 39 добровільно переміщених осіб і 34 вимушено переміщені особи.

Методи дослідження:

1. Метод збору емпіричних даних (психологічне опитування):

- особистісний семантичний диференціал (за С. Артем'євою) для дослідження емоційного навантаження семантичного коду архітектурного середовища, архітектурний семантичний диференціал (за С. Габідуліною) для діагностики «гностичної» складової частини образу середовища (Артем'єва, 1999; Вирва, 2017);
- на основі теоретичного аналізу суб'єктивного благополуччя в цьому дослідженні розглядається як «інтегральне динамічне утворення, що не передбачає одночасності позитивних векторів у всіх сферах активності, характеризується діахронією різних складників, але при цьому утворюється за рахунок певного критичного накопичення і рефлексії досвіду» (Абрамюк, Липецька, 2018: 12). Структура суб'єктивного благополуччя містить когнітивний, емоційний та евдемоністичний складники, для операціоналізації яких вибрано такі методики: Шкала задоволеності життям (Е. Дінер), Шкали суб'єктивного благополуччя А. Перуе-Баду з колегами та опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» (К. Ріфф).
- для діагностики рівня прив'язаності особи до оточуючого середовища використано шкали «Прив'язаність до місця» М. Левіцької та «Прив'язаність до місцевості» М. Левіцької (коротка версія). Прив'язаність до місця – це один із вимірів ставлення людини до певного місця та позитивного емоційного зв'язку, яке виникає між людиною та цим місцем (Stedman, 2002; Lewicka, 2012). У контексті цього дослідження місце розглядається як оточуюче архітектурне середовище (Грабовська, Липецька, 2020: 121);
- для виявлення особливостей респондентів та рівня їх соціально-психологічної адаптації використана методика дослідження соціально-психологічної адаптації К. Роджерса–Р. Даймонда;
- для виявлення соціально-демографічних показників досліджуваних використано авторську анкету.

2. Методи статистичної обробки отриманих результатів за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA 8.0 (кластерний, однофакторний дисперсійний, тест Шеффе, експлораторний факторний аналіз).

Дослідження проведено цілком конфіденційно і згідно з міжнародними та українськими етичними вимогами і науковими стандартами.

Результати та їх обговорення. За допомогою кластерного аналізу за ознакою оцінювання архітектурного середовища респонденти розподілилися у три групи з відмінними семантичними кодами цього середовища відповідно до оцінки кожної групи (рис. 1).

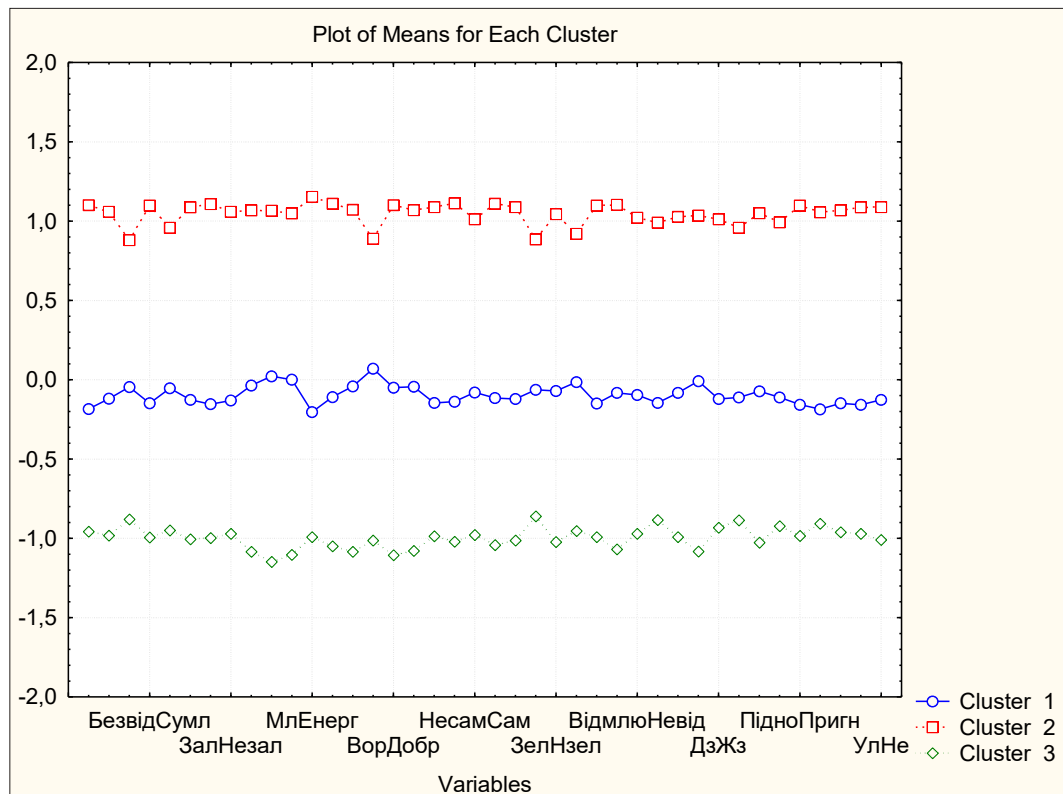

Рис. 1. Графік значень для кожного кластера

До першої групи увійшли 35 осіб, з них 12 місцевих жителів (34,3%), 12 добровільно переміщених (34,3%) та 11 вимушено переміщених осіб (31,4%). Респонденти цієї групи розподілились майже в рівному співвідношенні залежно від типу жителя. Вони характеризуються середньою інтенсивністю оцінювання архітектурного середовища за заданими значеннями, тому отримали назву «індиферентна група». Друга група об'єднала 39 осіб, з них: 16 місцевих (41%), 17 добровільно переміщених (44%) і 6 вимушено переміщених осіб (16%). Вони оцінили архітектурне середовище так: гарне, малолюдне, наповнене зеленою, старовинне, індивідуальне, відкрите, відповідне до людського масштабу, спокійне, вишукане, затишне, житлове, природне, чисте, історичне, те, яке підносить, розкішне, гармонійне, комфортне та улюблене. Їхня емоційна реакція в цьому середовищі проявляється через такі дескриптори: привабливе, сильне, тихе, сумлінно, поступливе, відкрите, добре, незалежний, діяльне (активне), чуйне, рішуче, енергійне, справедливе, розслаблене, спокійне, доброзичливе, впевнене, контактне, щире, самостійне, врівноважене. Варто підсумувати, що друга група сприймає архітектурне середовище в позитивному світлі (група «безпечне–привабливе»). До третьої групи увійшли 37 досліджуваних: 10 місцевих (27%), 10 добровільно переміщених (27%) та 17 вимушено переміщених осіб (46%). Ця група сформувалась у більшій мірі вимушено переміщеними особами. У взаємодії з архітектурним середовищем вони відчувають слабкість, упертість, нещирість, байдужість, замкненість, ворожість, відчуваються погано, залежно, пасивно, нерішуче, мляво, несправедливо, напружено, метушливо, невпевнено, відсторонено та дратівливо. Середовище характеризують як негарне, багатолюдне, не озеленене, сучасне, безлике, замкнуте, не відповідне до масштабу людини, метушливе, звичайне, казенне, штучне, брудне, не історичне, просте, не гармонійне, дискомфортне, не улюблене та таке, яке пригнічує. Тобто третя група сприймає це середовище в негативному забарвленому світлі, і, враховуючи ключові дескриптори, група отримала назву «небезпечне–непривабливе».

Для з'ясування факторів формування різних типів сприймання архітектурного середовища здійснено факторний аналіз за показниками ОСД та АСД для індиферентної групи, результати якого представлено в нижче наведеній таблиці (Таблиця 1).

Отримані результати свідчать, що респонденти індиферентної групи сприймають оточуюче архітектурне середовище з точки зору естетичних характеристик як сукупність емоційних реакцій, які розкривають емоційну активність людини. А планування архітектурного середовища має включати як зони для усамітнення, так і створювати сприятливу атмосферу для контакту з іншими. Для них важливий діалог із середовищем, можливість бачити та віднаходити комфортність у ньому, а також екологічність по відношенню до людини у своєму наповненні різноманітними об'єктами. Ці результати підтверджують думки Вітрувій щодо основних значущих якостей архітектури: безпеки, користі й краси (Вітрувій, 2019: 19).

Для з'ясування факторів формування сприймання середовища для групи «безпечне–привабливе», здійснено факторний аналіз, результати якого наведені в табл. 2.

Таблиця 1

Факторний аналіз для індіферентної групи

Назва фактора	Факторне навантаження, %	Шкали	Власні значення
ФАКТОР 1 «Естетика»	14,9	привабливий–непривабливий	0,793
		гарний–негарний	0,716
		старовинний–сучасний	0,712
		історичний–неісторичний	0,55
		підносить–пригнічує	0,548
		гармонійне–негармонійне	0,531
		комфортне–дискомфортне	0,611
ФАКТОР 2 «Активність»	10,2	улюблене–неулюблене	0,652
		відкрите–замкнене	0,551
		незалежне–залежне	0,78
		чуйне–байдуже	0,554
		рішуче–нерішуче	0,793
		доброзичливе–вороже	0,592
ФАКТОР 3 «Затишок»	9,6	брудне–чисте	0,6
		тихе–галасливе	0,784
		поступливе–вперте	0,702
		покvapливе–некvapне	0,782
		малолюдне–багатолюдне	0,677
		спокійне–метушливе	0,722
ФАКТОР 4 «Комунікативність»	6,5	затишне–казенне	0,618
		добре–погане	0,574
		впевнене–невпевнене	0,537
ФАКТОР 5 «Комфорт»	6	контактне–відлюдне	0,776
		пасивне–діяльне	0,571
		зелене–незелене	0,575
		відкрите–замкнене	0,68
ФАКТОР 6 «Екологічність»	5,6	розкішне–просте	0,627
		самостійний–несамостійний	0,612
		зелене–незелене	0,507
		відповідно масштабу людини–не відповідно масштабу людини	0,654

Таблиця 2

Факторний аналіз для групи «безпечне–привабливе»

Назва фактора	Факторне навантаження, %	Шкали	Власні значення
1	2	3	4
ФАКТОР 1 «Сумлінність»	17,1	сумлінне–безвідповідальне	0,538
		незалежне–залежне	0,598
		справедливе–несправедливе	0,554
		природне–штучне	0,653
		чисте–брудне	0,503
		підносить–пригнічує	0,666
		гарне–негарне	0,765
		комфортне–дискомфортне	0,786
ФАКТОР 2 «Спокій»	10,2	улюблене–неулюблене	0,879
		тихе–галасливе	0,802
		покvapливе–некvapне	0,777
		спокійне–метушливе	0,898
		ділове–житлове	0,618
		історичне–неісторичне	- 0,503
розкішне–просте	- 0,62		

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4
ФАКТОР 3 «Зрілість»	8,8	слабке-сильне	0,716
		залежне-незалежне	0,559
		байдуже-чуйне	0,612
		відлюдне-контактне	0,585
		безлике-індивідуальне	0,591
		затишне-казенне	0,531
ФАКТОР 4 «Спрямованість»	7,1	рішуче-нерішуче	0,726
		енергійне-мляве	0,537
		шире-нешире	0,82
		самостійне-несамостійне	0,65
		відповідне масштабу людини-не відповідне масштабу людини	0,61
ФАКТОР 5 «Естетичність»	6,9	привабливий-непривабливий	0,539
		відкрите-замкнене	0,533
		гарне-негарне	0,734
		зелене-незелене	0,513
ФАКТОР 6 «Діяльність»	6,1	розслаблене-напружене	-0,689
		доброзичливе-вороже	0,743
		впевнене-невпевнене	0,556

Отримані результати показують, що респонденти цієї групи сприймають архітектурне середовище як комфортну платформу для власного розвитку, при цьому вони беруть відповідальність за власні дії, проявляють простоту та лаконічність його сприймання і розміреність буденного життя в ньому. Для них характерно бути в контакті із середовищем, бути вільними, чуйними, проявлятися в ньому. Для респондентів цієї групи естетичність є невід'ємною складовою частиною сприймання оточення. А певний рівень напруги спонукає їх рухатися вперед. Тобто коли людина здатна побачити не лише красу, а й цілий спектр корисних функціональних характеристик, то і цілісне сприймання архітектурного середовища набуває більш позитивного забарвлення.

Для виявлення факторів формування особливостей сприймання для групи «небезпечно-непривабливе» проведено факторний аналіз, отримані результати якого представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Факторний аналіз для групи «небезпечно-непривабливе»

Назва фактора	Факторне навантаження, %	Шкали	Власні значення
1	2	3	4
ФАКТОР 1 «Естетичність»	21,1	привабливий-непривабливий	0,818
		сильне-слабке	0,677
		гарний-негарний	0,532
ФАКТОР 2 «Поступливість»	13,5	тихе-галасливе	0,69
		поступливе-вперте	0,605
		розслаблене-напружене	0,612
		малолюдне-багатолюдне	0,7
		старовинне-сучасне	-0,605
		спокійне-метушливе	0,701
		історичне-неісторичне	-0,642
ФАКТОР 3 «Впевненість»	8,2	відкрите-замкнуте	0,599
		рішуче-нерішуче	0,619
		доброзичливе-вороже	0,82
		самостійне-несамостійне	0,787
		врівноважене-дратівливе	0,678
ФАКТОР 4 «Природність»	6,3	зелене-незелене	0,657
		затишне-казенне	0,714
		житлове-ділове	0,645
		природне-штучне	0,536
		комфортне-дискомфортне	0,507
		улюблене-неулюблене	0,621

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4
ФАКТОР 5 «Сумлінність»	5,2	сумлінне-безвідповідальне	-0,563
		чутливе-байдуже	0,546
		справедливе-несправедливе	0,642
		чисте-брудне	0,587
ФАКТОР 6 «Контактність»	4,9	добре-погано	0,507
		діяльне-пасивне	0,547
		контактне-відлюдне	0,682
		індивідуальне-безлике	0,544
		відповідне масштабу людини-не відповідне масштабу людини	0,781
		вишукане-звичайне	0,627

Наведені дані показують, що для досліджуваних цієї групи важлива привабливість та природність усіх складників оточуючого середовища. Вони, так би мовити, «пливуть за течією» в буденному житті та проявляють певну відчуженість по відношенню до оточення, хоч і акцентують, що архітектурне середовище має бути відкритим до взаємодії, сприймання та розуміння. Не помічаючи краси оточуючого середовища, особи цієї групи не пізнають його глибше.

Для з'ясування особливостей суб'єктивного благополуччя, прив'язаності до місця, соціально-психологічної адаптації в кожній з вищезазначених груп здійснено аналіз статистично значимих відмінностей між даними трьох кластерів за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу та використано метод множинних порівнянь, тест Шеффе, результати подано в табл. 4.

Таблиця 4

Відмінності суб'єктивного благополуччя, прив'язаності до місця, адаптивності для трьох груп

Назва вимірюваного показника	Індиферентна група	Група «безпечно-привабливе»	Група «небезпечно-непривабливе»
	М	М	М
Напруженість та чутливість	12,49	10,08	13,86
Ознаки, які супроводжують психіатричну симптоматику	14,51	10,49	17,73
Коливання настрою	5,98	4,02	6,49
Значимість соціального оточення	7,56	5,77	10,32
Самооцінка здоров'я	7,46	4,77	8,13
Ступінь задоволення повсякденною діяльністю	10	8,69	13,19
Емоційний дискомфорт	58,66	43,49	69,84
Позитивні відносини	56,51	61,1	50,86
Автономія	56,22	63,51	51,86
Управління середовищем	55,58	65,33	48,11
Особистісне зростання	64,22	71,33	57,95
Цілі в житті	62,68	69,82	53,76
Самоприйняття	58,9	66,92	47,3
Психологічне благополуччя	353,39	398,03	309,84
Прив'язаність до місця	3,56	4,02	3,03
Адаптивність	65,05	74,36	54,86
Прийняття інших	62,83	71,79	55,89

Наведені дані показують, що респонденти групи «безпечно-привабливе» демонструють найнижчий рівень напруженості та чутливості, рідше переживають зміни настрою, вище оцінюють стан власного здоров'я, ніж респонденти інших груп. Також статистично значимі відмінності проявлені в показниках важливості соціального оточення та ознак, що супроводжують психіатричну симптоматику між трьома групами, тобто респонденти групи «безпечно-привабливе» сприймають оточення більш значущим і рідше проявляють психоемоційну напругу, ніж респонденти інших двох груп, а особи індиферентної групи проявляють нижчі показники в порівнянні з особами групи «небезпечно-непривабливе». При цьому цікавим є те, що представники індиферентної групи та групи «безпечно-привабливе» більш задоволені повсякденною діяльністю, ніж представники групи «небезпечно-непривабливе». Отже, особи групи «безпечно-привабливе» перебувають у стані емоційної рівноваги, оптимістично налаштовані, впевнені в собі, особи індиферентної групи проявляють тенденцію до коливання почуття емоційного комфорту, а особи групи «небезпечно-непривабливе» схильні до пригніченості та відчують себе самотніми. Високий показник психологічного благополуччя осіб групи «безпечно-привабливе» засвідчує, що вони частіше будують близькі відносини з іншими та приймають їх, здатні протистояти

соціальному тиску у власних думках та діях, ефективно використовують життєві обставини для задоволення власних потреб та адаптивні, постійно розвиваються, мають цілі в житті та впевнено йдуть до їх реалізації, а також приймають себе як з позитивними, так і з негативними якостями. Досліджувані групи «небезпечно–непривабливе» мають найнижчий показник психологічного благополуччя серед усіх груп, отже, вони проявляють труднощі у прояві теплоти й турботливості до інших та не приймають їх, більше орієнтуються на думку інших, ніж на власну, безсилі в управлінні навколишнім світом і в цьому проявляють певний рівень дезадаптації, не мають конкретних цілей у житті, переживають особову стагнацію та незадоволені собою. Особливої уваги в контексті цього дослідження заслуговує показник прив'язаності до місця, який вказує на більш позитивне ставлення та емоційний зв'язок з архітектурним середовищем респондентів групи «безпечно–привабливе», ніж в осіб індивідуальної групи, а досліджувані групи «небезпечно–непривабливе» проявили найнижчий рівень емоційного зв'язку з цим середовищем та прояв негативного відношення.

З огляду на аналіз емпіричного дослідження можна стверджувати, що жителі мають різний тип сприймання архітектурного середовища відповідно до основних потреб, що підтверджує тезу Вітрувія. Основними факторами формування особливостей сприймання середовища є: «Сумлінність», «Спокій», «Зрілість», «Комунікативність», «Комфорт», «Екологічність», «Спрямованість», «Естетичність», «Діяльність», «Поступливість», «Впевненість», «Природність». Респонденти індивідуальної групи характеризуються середніми показниками по всіх шкалах дослідження, що говорить про їхню умовну «нейтральність» до оточуючого середовища. Особи групи «безпечно–привабливе», які сприймають середовище в позитивному світлі, є суб'єктивно благополучними, з високим рівнем прив'язаності до місця та соціально-психологічною адаптацією. А для досліджуваної групи «небезпечно–непривабливе» характерний низький рівень суб'єктивного благополуччя, соціально-психологічної адаптації та емоційного зв'язку із середовищем.

Висновки. Так, слід констатувати, що для щасливого та збалансованого життя важливий фокус сприймання оточуючого світу. Враховуючи те, що певному типу сприймання можна навчити, то проблематика психосоціальної допомоги вимушено переміщених осіб набуде нових форм вирішення через розроблення тренінгових програм на активізацію позитивної призми сприймання оточуючого архітектурного середовища. Отримані результати емпіричного дослідження дають підстави вважати, що особливості сприймання архітектурного середовища можуть бути методологічним фундаментом у вивченні впливу архітектурного середовища на рівень суб'єктивного благополуччя особистості. Перспектива подальших розробок – проведення емпіричного дослідження взаємозв'язку та взаємовпливу рівня суб'єктивного благополуччя людини з особливостями сприймання архітектурного середовища.

Список використаних джерел:

1. Абрамюк О., Липецька А. Концептуальна структура феномену суб'єктивне благополуччя та особливості його вимірювання. *Психологія: реальність і перспективи* : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. 2018. Вип. 11. С. 10–17. DOI: 10.35619/prap_rv.vi11.2
2. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики. Москва : Смысл, 1999. 350 с.
3. Витрувий. Десять книг об архитектуре / пер. с лат. Ф.А. Петровского. Санкт-Петербург : Азбука, Азбука-Аттикус, 2019. 320 с.
4. Вырва А.Ю. Восприятие архитектурных объектов городскими жителями: субъективно-семантический анализ : дис. ... кандидата психологических наук : 19.00.01. Москва, 2017. 287 с.
5. Грабовська С.Л., Липецька А.С. Взаємодія людини з архітектурним середовищем: теоретичний ракурс. *Габітус*. 2020. Вип. 13. Т. 1. С. 117–122. DOI: 10.32843/2663-5208.2020.13-1.19
6. Lewicka M. *Psychologia miejsca*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2012. 637 s.
7. Stedman R.C. Toward a social psychology of place: predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment and Behavior*. 2002. № 34. P. 561–581. DOI: 10.1177/0013916502034005001

References:

1. Abramiuk O., Lypetska A. (2018) Kontseptualna struktura fenomenu subiektyvne blahopoluchchia ta osoblyvosti yoho vymiryuvannya [Conceptual structure of the phenomenon of subjective well-being and peculiarities of its measurement]. *Psykhohihiia: realnist i perspektyvy: zb. nauk. pr. Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*. Vyp. 11. S. 10–17. DOI: 10.35619/prap_rv.vi11.2 [in Ukrainian].
2. Artemeva E. Yu. (1999). *Osnovy psikhologii subektivnoy semantiki* [Psychology's fundamentals of subjective semantics]. M.: Smysl. 350 s. [in Russian].
3. Vitruviiy (2019). *Desyat knig ob arkhitekture* [Ten books on architecture]. per. s lat. F. A. Petrovskogo. SPb. : Azbuka, Azbuka-Attikus. 320 s. [in Russian].
4. Vyrva A. Yu. (2017). *Vospriyatie arkhitekturnykh obektov gorodskimi zhitelyami: subektivno-semanticheskii analiz* [Perception of architectural objects by urban residents: a subjective-semantic analysis]: dis. ... kandidata psikhologicheskikh nauk: 19.00.01. Moskva. 287 s. [in Russian].
5. Hrabovska S. L., Lypetska A. S. (2020). *Vzaiemodiia liudyny z arkhitekturnym seredovyschem: teoretychnyi rakurs* [Interaction between a person and an architectural environment: theoretical perspective]. *Naukovyi zhurnal «Habitus»*. Vyp. 13. T. 1. S. 117–122. DOI: 10.32843/2663-5208.2020.13-1.19 [in Ukrainian].
6. Lewicka M. (2012). *Psychologia miejsca*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. 637 s.
7. Stedman R. C. (2002). Toward a social psychology of place: predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment and Behavior*. № 34. P. 561–581. DOI: 10.1177/0013916502034005001.